

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМЕНІ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

2020 № 4 (154)

Головний редактор

С. М. Шуміло

Шеф-редактор

С. О. Павленко

**Заступники
головного редактора**

В. О. Дятлов, О. Б. Коваленко

**Відповідальний
секретар**

В. В. Шуміло

**Випускові
редактори**

С. А. Токарев, Е. Л. Міден

Редакційна рада

І. М. Аліференко, Г. В. Боряк, О. Я. Гаранін, І. Б. Гирич, С. Л. Лаєвський,
В. М. Лозовий, О. П. Моця, Ю. А. Мицик, Г. В. Папакін, М. О. Носко, Н. Б. Реброва,
Т. Розен, О. Г. Самойленко, В. А. Смолій, Ю. О. Соболев, С. В. Шумило, О. П. Реєнт

Редакційна колегія

А. М. Боровик, С. Ф. Веремєєв, О. М. Веремейчик, Г. В. Вертієнко, О. І. Галенко,
В. О. Дятлов, Я. В. Капранов, О. Б. Коваленко, І. В. Кондратьєв, Т. П. Льюнгрен,
С. М. Ляшко, О. О. Маврін, Р. В. Маньковська, Є. Остапчук, А. М. Острянюк,
В. М. Пекарчук, С. М. Плохий, В. М. Половець, О. А. Прігарін, О. Я. Рахно,
Г. Хаусман, В. Г. Ченцова, О. Є. Черненко, Д. Чишмеджисєв, Н. В. Шліхта,
К. М. Ячменіхін

З 02.07.2020 р. журнал включено до **категорії Б**

Переліку наукових фахових видань України,
публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт
зі спеціальностей **032 “Історія та археологія”** і **035 “Філологія”**

Статті журналу індексуються в **Google Scholar** та **OpenAIRE**

Журнал видається за фінансової підтримки Чернігівської облдержадміністрації
6 разів на рік

Міністерство юстиції України. Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації Серія КВ № 23837–13677Р від 03.04.2019

ISSN-print: 2518-7422

ISSN-online: 2518-7430

Адреса редакції: вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Україна

Телефон для довідок: +38-(046)-295-7418

E-mail: pavlenkoso1955@gmail.com

Старий сайт журналу: siver-litopis.cn.ua

Новий сайт журналу: journals.urau/index.php/2518-7422

INSTITUTE OF HISTORY OF UKRAINE OF THE NAS OF UKRAINE
M.S. HRUSHEVSKYI INSTITUTE OF UKRAINIAN ARCHEOGRAPHY AND
SOURCE STUDIES OF THE NAS OF UKRAINE
T.H. SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY «CHERNIHIV COLEHIUM»
NATIONAL ASSOCIATION OF LOCAL RESEARCHERS OF UKRAINE

SIVERIAN CHRONICLE

SCIENTIFIC JOURNAL

2020 № 4 (154)

Editor-in-Chief
S. Shumilo

Managing Editor
S. Pavlenko

Deputies of the Editor-in-Chief
V. Diatlov, O. Kovalenko

Executive Secretary
V. Shumilo

Technical Editors
S. Tokariev, E. Miden

Editorial Council

I. Aliferenko, H. Boriak, O. Haranin, I. Hyrych, S. Laievskyy, V. Lozovy, O. Motsia,
Yu. Mytsyk, H. Papakin, M. Nosko, N. Rebrova, T. Rosén, O. Samoilenko, V. Smolii,
Yu. Sobol, S. Shumylo, O. Reient

Editorial Board

A. Borovyk, S. Veremeev, O. Veremeichyk, H. Vertiienko, O. Halenko, V.
Diatlov, Ya. Kapranov, O. Kovalenko, I. Kondratiiev, T. Lönngren, S. Liashko,
O. Mavrin, R. Mankovska, J. Ostapczuk, A. Ostrianko, V. Pekarchuk, S. Ploky,
V. Polovets, O. Prigarin, O. Rakhno, G. Hausmann, V. Chentsova, O. Chernenko,
D. Cheshmedzhiev, N. Shlikhta, K. Yachmenikhin

Since 02.07.2020 this Journal is included in the **category B**
of the List of scientific professional publications of Ukraine,
whose publications are included in the results of dissertations
in specialties **032 “History and Archeology”** and **035 “Philology”**

Journal articles are indexed in **Google Scholar** and **OpenAIRE**

The magazine is published with the financial support of the Chernihiv Oblast State Administration 6 times a year

Ministry of Justice of Ukraine. Certificate of State Registration of the Print Media Series
KV № 23837–13677R from 03.04.2019
ISSN-print: 2518-7422
ISSN-online: 2518-7430

Address of the Editorship: 53 Hetmana Polubotka Street, Chenihiv, 14013, Ukraine
Phone for reference: +38-(046)-295-7418
E-mail: pavlenkoso1955@gmail.com
Old journal site: siver-litopis.cn.ua
New journal site: journals.urau.ua/index.php/2518-7422

ЗМІСТ

У глиб віків

<i>Дядечко О.</i> Дзвони давньої Русі та їх знахідки на території Чернігово-Сіверщини	4

Історія міст і сіл

<i>Гаркуша А.</i> Книга буття у настінному розписі Спасо-Преображенського собору (XI ст.) м. Чернігова	12

Церковна старовина

<i>Нижник Л.</i> До питання про володіння П'ятницького жіночого монастиря м. Чернігова за часів Гетьманщини (за документами Центрального державного історичного архіву України та іншими джерелами)	24
<i>Воробей Н.</i> Прославлення чудотворної ікони Іллінської Богоматері у XIX – на початку XX ст. (за матеріалами «Черниговских епархиальных известий»)	33
<i>Шуміло В.</i> Невідоме раніше Великопісне послання архієпископа Чернігівського Пахомія (Кедрова) як джерело до його біографії	41
<i>Глухенький А.</i> Закриття Борисоглібського собору м. Чернігова на початку 1930-х років	60

Мовою документів

<i>о. Мицик Ю.</i> Маловідомий чернігівський полковник Стефан Краснобашта	68
Дозвіл на прожиття на руїнах Батурина (публікація <i>о. Ю. Мицика</i>)	75
<i>Ситий І.</i> Реєстр сотням та козакам Київського полку	76
<i>Блакитний М.</i> Автобіографія археолога і нумізмата Валентина Шугаєвського	87

Розвідки

<i>Броварець Т.</i> Вплив підприємців-текстильників на епіграфічну вишивку (кінець XIX – перша половина XX ст.)	94
<i>Белько О.</i> Популяризація вогнетривого будівництва Полтавським губернським земством наприкінці XIX – на початку XX ст. шляхом безкоштовного постачання цегли й черепиці населенню губернії	103
<i>Ванжула О.</i> Амбітні плани та сумні реалії Чернігівського державного історико-культурного заповідника наприкінці 1920-х – на початку 1930-х рр.	113
<i>Лук'янець К.</i> Радянська районна преса Чернігівщини у 1932–1933 роках: джерелознавчий аспект	131
<i>Сергєєв С.</i> Деякі аспекти діяльності Чернігівського архіву у 20–30-х рр. XX ст.	142

Всесвітня історія

<i>Дятлов В.</i> Христоф Шерль і Лейпцизький диспут 1519 року: гуманістична дружба в лабіринтах теології	148

Філологічні студії

<i>Борщ С.</i> Агіографічний образ покровителя Київської Русі папи Климента I Римського	162
<i>Мушар Ф.</i> Агіографічний цикл св. Георгія у «Великих Мінеях Четїх» св. Димитрія Ростовського	167

Рецензії. Огляди. Анотації

<i>Гордієнко Д. Газін В. В.</i> Між Москвою та Варшавою. «Українське питання» у 1654–1667 рр. / наук. ред. проф. В. С. Степанков. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2019. – 372 с.	179
<i>Федоренко О. Анищенко В. О.</i> Ступенева професійна підготовка офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України: теорія та практика. Монографія. Чернігів: <i>Scriptorium</i> , 2020. 476 с.	186

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик

●

МАЛОВІДОМИЙ ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ПОЛКОВНИК СТЕФАН КРАСНОБАШТА

DOI: 10.5281/zenodo.4018400

© Ю. Мицик, 2020. СС BY 4.0

Метою публікації є введення до наукового обігу одразу трьох архівних джерел, що проливають світло на окремі факти біографії одного з маловідомих чернігівських козацьких полковників – Стефана Краснобашти. Методи дослідження добирались відповідно до поставленої мети на основі принципів об'єктивізму та науковості. Переважно використовувався метод аналізу та індукції для інтерпретації архівних текстів. Наукова новизна полягає в тому, що введена до наукового обігу інформація допомагає суттєво доповнити життєпис чернігівського полковника Стефана Краснобашти новими фактами. Висновки. Публікація знайомить з текстом двох архівних джерел: купчою Стефана Краснобашти 1660 р. та рішенням 1667 р. лубенського міського уряду в справі розмежування міських та монастирських маєтностей, де згадувалася січ (у даному випадку «січ» – це ділянка лісу, призначена на вирубку), куплена ченцями «у Башти Красной на Булатци». Проаналізувавши вищезначені документи, вдалося зібрати інформацію щодо справжнього прізвища полковника (він згадувався як «Бозкан» або ж «Базкан»), сімейного стану та освіченості. Додамо, що про Бозкана-Краснобашту не згадує реєстр Війська Запорозького 1649 р. Також нами була здійснена спроба визначити час каденції цього чернігівського полковника. Початок його керування Чернігівським полком повинен був починатись десь у другій половині 1663 – на початку 1664 р., а вже не пізніше 13 (3) березня 1665 р. він повинен був полишити полковництво.

Ключові слова: чернігівський полковник, Чернігівський полк, Стефан Краснобашта.

Ще 1978 р. я звернув увагу на рукописну віршовану хроніку 1648–1681 рр., яку закінчив писати у 1682 р. незнаний подільський шляхтич, очевидно, сполонізований українець. Вона написана польською мовою, хоча в ній трапляється багато українізмів, а в центрі уваги автора перебуває Національно-визвольна війна українського народу 1648–1658 рр. і Руїна. З часом я практично видав усю хроніку в перекладі українською уривками в різних виданнях.

В описі походу військ Речі Посполитої на Лівобережну Україну невідомий автор зупиняється на взятті Коропа, Новгород-Сіверського, Салтикової Дівиці, облозі Глухова. Він вороже ставиться до українських повстанців і, зокрема, активно вживає гру слів, алегорії тощо, щоб ще більше принизити їх. Так, в описі спротиву Салтикової Дівиці, яка відчайдушно боронилася перед польськими карателями, його ненависть до бунтівного міста вилилась у такий, наприклад, фрагмент (подаємо його не повністю):

А, то ти така, красулю, сказав, така з тебе Дівича,
 Замість кришталю – шинкарська і гультяйська з тебе скляниця;
 Замість ароматної троянди – бур'ян смердючий, кропива жалюча,
 М'ята, роздута бунтівничою заразою, справжня повія[...].

Автор смакує штурм містечка й різанину, яку влаштували тут карателі. Але нас у цьому описі особливо зацікавила одна звістка: Салтикову Дівичю він звинувачує в тому, що «сходиться в одно з Брюховецьким, там же до Червонобашти, Такі такі, які смакують, дати теж червоної пасти»¹.

У «ліхтарику» на маргінесах уточнено: «Bruchowecki i Czerwo[na] Baszta – parzедniejsza starszyna zadnieprskich», тобто «Брюховецький і Червона Башта – головна старшина задніпрських (козаків)». Ця частина хроніки була нами надрукована, але дивне прізвище козацького ватажка не виходило з голови, бо жодних даних про нього не було виявлено в джерелах та літературі. Щоправда, у довіднику американського дослідника українського походження Джорджа (Юрія) Гаєцького знаходимо з посиланням на М. А. Максимовича вказівку на чернігівського полковника Тихона (Тихонія) Красна-Башта, каденція котрого припадала приблизно на 1665 р.² Це виглядало досить непевно, і такий знавець козацької генеалогії, як передчасно померлий Володимир Кривошея, не подав його в списку чернігівських полковників у першому виданні своєї праці³. Між тим, І. Л. Бутич видав цінний том документації гетьманів і полковників Гетьманщини часів Руїни та навіть у ньому два універсали чернігівських полковників: Стефана Красна Башта від 29 (19) березня 1664 р. з табору у Яриловичах і Демка Многогрішного з Чернігова від 13 (3) березня 1665 р.⁴ Першим чернігівські музики звільнялися від обов'язку сплачувати побори для міського скарбу, оскільки вони здійснювали внески на Церкву. Другим Д. Многогрішний підтвердив цей універсал попередника, якого й згадує у своєму універсалі. Ця згадка змусила В. Кривошею вставити ім'я Красної Башти у друге розширене видання своєї книги⁵. Потім мені вдалося виявити універсал гетьмана Данила Апостола від 3 вересня (23 серпня) 1732 р., у якому знову йшлося про чернігівський цех музик і підтвердження їхніх привілеїв, які були надані чернігівськими полковниками, «а именован Стефан Красний башта, Демян Игнатович, Василий Борковский, Яков Лизогуб, Евфим Лизогуб»⁶.

Готуючи до видання копійну книгу «книгу-архів» Спасо-Преображенського Мгарського монастиря, що під Лубнами, я наштовхнувся на унікальний документ (№2). Це купча самого Стефана Красної башти від 20 (10) липня 1660 р. Вона цінна тим, що проливає трохи світла на цю особистість. Виявляється, «Красна Башта» – це прізвище, а не прізвище! Власне купча й починається безпосередньою вказівкою на справжнє ім'я майбутнього чернігівського полковника: «Я, Стефан Бозкан, прозвискан Красний башта». Щоправда, він названий на початку купчої БОзканом, а наприкінці документа – БАзканом (це може бути й описка копійста XVIII ст.). Далі чітко говорить, що Бозкан є лубенським жителем і, видно, проживав тут досить довго, оскільки мав і продавав ігумену монастиря о. Віктору Загоровському власний хутір під Лубнами, який стояв при впадінні дуже

¹ Бібліотека Польської Академії наук у Кракові. Відділ рукописів. № 1275. Арк. 136; Мицик Ю. Віршована хроніка (1682 р.) про похід на Сіверщину короля Яна-Казимира у 1663–1664 рр. *Сіверянський літопис*. 2007. № 6. С. 94, 102.

² Gajecy G. The Cossack Administration of the Hetmanate. Cambridge, Massachusetts, 1978. Т. 1. С. 71; Т. 2. С. 692; Максимович М. Собрание сочинений. Киев, 1876. Т. 1. С. 655–747.

³ Кривошея В. В. Українська козацька старшина. Київ, 1997. С. 94.

⁴ Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). Київ–Львів, 2004. С. 939–940.

⁵ Кривошея В. В. Українська козацька старшина. Київ, 2005. С. 53.

⁶ Мицик Ю., Тарасенко І. З нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.) (ч. 8). *Сіверянський літопис*. 2017. № 6. С. 113.

маленької річки Булатця (всього 18 км) в Сулу. Цей хутір свідчив про заможність Бозкана, оскільки він мав, крім землі, «пастовник окопаний, луг, сіножать, ставок з греблею», а далі описуються кордони хутора⁷. Продав його Бозкан (Красна Башта) за 80 золотих. Є вказівка й на сім'ю майбутнього полковника. Він мав дружину та дітей. Був Бозкан неписьменним, і за нього підписав (за його проханням) писар Іван «Василиевич». Про те, що він був неписьменний, прямо говориться в цікавому документі липня 1660 р. (наводиться нижче під № 1). Тут йдеться про те, що житель села Пісок під Лубнами йде на Січ, а повну амуніцію для нього дав Мгарський монастир. За це він дарує обителі свою нерухомість. Під цим документом підписалися, зокрема, і лубенський полковник Стефан Шамлицький (у 1663 р. буде страчений з іншими прихильниками Якими Сомка після ніжинської «Чорної ради» з наказу гетьмана Івана Брюховецького), і рукою писаря Стефан «Красний Башта», причому якась його посада у Війську Запорозькому не вказана. Але з великою долею вірогідності можна сказати, що він походить з козаків. В іншому документі – рішенні лубенського міського уряду в справі розмежування міських і монастирських маєтностей (березень 1667 р.) згадувалася січ (у даному випадку «січ» – це ділянка лісу, призначена на вирубку), куплена ченцями «у Башти Красной на Булатци»⁸. Цікаво, що в купчій названий в якості свідка Іван Кулябка (родоначальник відомого козацького роду Кулябок), значний лубенський міщанин. У другому документі згадано «товариша войскового, обивателя лубенського Михайла Кулябки», якого видатний знавець української генеалогії Вадим Модзалевський відніс до числа тих, котрі «в роспись не вошли», тобто невідомо, як він був пов'язаний з основною гілкою роду⁹. Додамо, що про Бозкана-Краснобашту не згадує реєстр Війська Запорозького 1649 р.

Залишається визначити термін каденції Бозкана-Красної башти. В. Кривошея подає, що його попередником був Тихін Гаврилович (?–1663 р.–?). Десь у другій половині 1663 – на початку 1664 р. його замінив Бозкан, але вже не пізніше 13 (3) березня 1665 р. чернігівським полковником став Дем'ян Многогрішний. Якщо його вибір Бозкана полковником, очевидно, був визнанням його заслуг на ратному полі, то пояснити, чому він був зміщений з посади і чому згадки про нього зникають з джерел, достатньо важко. Врешті, такою була доля переважної більшості полковників тієї доби, не кажучи вже про сотників. Так, у Богдана Хмельницького було близько 200 полковників, але більш-менш повні відомості знаходимо тільки щодо десятої їх частини. Своєрідним рекордсменом серед них є чернігівський полковник Мартин Небаба, котрий залишив по собі п'ять (!) листів. Залишається й далі посилено працювати в архівах у надії, що біографії полковників будуть хоч трохи прояснені.

№ 1

1660, квітня 18(8). – Мгар. – Дарча.

«Запис Федора Толоченка, жителя пісковского, на двор, стоячий у Пісках, и луг дубовий и все поле свое пахатное.

Року тысяча шестсот шестдесятого мсця априля 8 дня.

Я, Федор Толоченко, обивател пісковский, ознаймую сим добровольним записом моім кожному, о том відати потребууючому тепер и в на потомние часи, иж зоставши при боку отцу Загоровского, игумена мгарского, умислилем себі послужити Войску Запорожскому на Запорожю, а не маючи чим бы ся могл за-

⁷ Центральний державний історичний архів України у Києві (далі – ЦДІАК). Ф. 137. Оп. 1. № 127. Арк. 263 зв.–264.

⁸ Так само. Арк. 264–266. Інший список цього документа поданий там само. (арк. 266–267).

⁹ Модзалевский В. Л. Малороссийский родословник. Киев, 1910. Т. 2. С. 609–610, 643.

рятовати на борошно, яко и на иншие потреби козацкие, просилем его млсти отца Загоровского, жебы мене з потреби моей порятовал. Теди он, добродій мой, ставши ласкавим, во всем, иле толко чего потребовалем вигоди, давши мині наперед коня в шерсти вороного, з кулбакою, возом, хомутом и борошном всяким в полтораста золотих, казан курінний в осми копах, мушкет з рогом и шаблюю в десяти копах, сукен пара фалендишових талярей двадцят, порух в осми золотих, кобеняк в двох талярах, пара шапок, една соболцева в двох талярах, а другая завойковая в двох золотих, портки фалендишовие зол[отих] осім, ботов пар дві чтирі золотих и гроши готовий (!) на дорогу двадцят талярей. Што все чинит на золотих триста и тридцят. Которое то добродійство отца игумена и братиї мнстира Мгарского винен зостаю, если мене Гсдь Бг в Войску запоможе, не чим иншим, толко власним добром моім з праці моеї у Войску Запорозком набытим, заплатити, винювши тое, если бы сме[r]т люб в дорозі, люб в Войску, того skutком мині виконати, а отцем мгарским уїститися не допустила. Теди всі кгрунта мої власние дідизние и отцевские никому не пенние и не заведенние, але власне на мене, потомка их, спадаючие и мині от обоїх персон лекгвание, превелебному в Бгу его млсти отцу Викторови Загоровскому, игуменови мнстра Мгарского, яко и сукцессором его и братиям по них наступуючим, вічними часи записую. Которие так ся в собі мают: кгрунт пляцовий з дворичем окопаний на Пісках под Лубнями. При котором гай дубовий, в тм же окопі, ту теж и поля пахалние, зараз за окопом лежачие з одной стороны над островами от поля за Сулою будучими, а з другой сторон, взявши от ворот царини ншой пісковской, с которих дорога идет к Лубням аж до могили Маліевої, и весь тот кут, прозиваемий Толочковский, власний мой (если бым не могл такових доброчинностей отцу игумену и братиї з праці моеї войскової вистатчивши заплатити) в вічност мнастиреви Мгарскому отдаю и сим добровольним записом моим стверджую, абы и по смерти моеї за дшу мою на том стом місцу гсда Бга прошено. До которих кгрунтов втручатися з приятелей моїх, близких и далних, юж ништо не повинен и жадной турбації в уживаню оних не мает чинити. Але волно им яко свої власние кому хотіти дати, даровати албо и продати и на який колвек свой пожиток обернути. На що для далшой памяти и віри даю им сей мой запис з подписом руки моеї и притиснением печати мнастирской при битности на тот час его млсти пна Стефана Шамлицкого, полковника лубенского, пна Игната Вербицкого, пна Андрія Пирского и пна Стефана Красного Башти и инших людей зацних и віри годних немало.

Діялося в мнастиру Мгарском року и дня вишменованного.

В подлинном таков подпис:

Яко не уміючий писати, просилем того писара о подпис руки моеї, которий и подписал: Звишменованный Феодор Толоченко, рука власная.

Иеромонах Виктор Загоровский, игумен мгарский, з братиею.

Стефан Шамлицкий, полковник Войска его црского пресвітлого влчства Запорозкого лубенский, рука власная.

Яко не уміючий писати, того просилем писара о подпис руки Игнат Вербицкий.

Устне упрошоний о подпис руки през того ж писара подписуюся Андрей Пирский.

На том же и я, Стефан Красний Башта, через писарскую руку подписуюся».

(Арк. 77–78. – Внизу документа намальовано три кола, всередині яких написано: «місто печати»)

1660, липня 20(10). – Лубни. – Купча.

«Запис даний от Стефана Красной башти, жителя лубенского, на проданный от него ж футор до обители Мгарской, який єсть под Лубнями на речці, усті Булатца.

Я, Стефан Бозкан, прозвиском Красний башта, обиватель лубенский, чиню відомо сим моім доброволним писанием кождому, кому би о том відати потреба належало, ижем продал у вічність пустил футор свой власний куплений, ни в чом нікому не пенний и не заведений, лежачий под містом Лубнями на реці усті Булатца, вишей футора чернецкого монастира Мгарского, от Калинового рову. В котором футори якие суть пожитки и грунта, пастовник окопаний, луг, сіножать, ставок з греблею и починається от вершини ставка аж до дороги міської, идучой долиною, зо всім тим, щом ся сам уживал, в Бгу превелебному гспдну отцу Виктору Загоровскому, игуменови обители Спаса монастира Мгарского, и всей еже о Хрсті братіи за певную сумму грошей золотих осмьдесят сполно. Которому варую сим моім писмом, иж не повинен уже буду до того футора и продажи моей впомятиса и перешкоди чинити так я сам, жона и потомкове мої, так же с приятелей моїх крєвних, близких и далних, вічними часи. Волно звиш менованному гспдну отцу игумену и всей еже о Хрсті братіи будет дать кому продать, даровать, на свой пожиток оборочать и як хотя диспонувати, яко своїм власним вічними часи. На що для ліпшой віри и певности и далшой памяти даю сие мое доброволное писанне при людеї добрих и віри годних, то єсть при битности пнов Родиона Логвиновича, Игната Вербицкого, Ивана Костюченка, Ивана Трохимовича, Грицка Яковенка, Ивана Кулябки и при іних людех добрих на тоє свідомих с подписом руки моей и притисненнем печатки.

Діялося в Лубнях 20 іюля 1660 року.

В подлинном подписано тако:

Яко не уміючий писати, упросилем о подпис руки своей Стефан Базкан, рука власна.

Иоан Василиевич, писар того запису, рука влас[на]».

(Арк. 263 зв.–264. Внизу документа намальоване коло, всередині якого міститься у випісі з лубенських міських книг, там само на арк. 295 зв.–296 зв. Там містяться важливі уточнення, насамперед: «Я, Стефан Бозкан, прозвиском Красний башта, козак и обиватель лубенский». Кінчається цей список в інший спосіб: «Мы теди, вишменованный уряд казали оную справу до книг міських ратушу лубенского записат и єсть записано. З которих и сей екстракт под печатю міскою радецкою и з подписом руки писарской казали видад. Писан в ратушу лубенском. Стефан Григориевич, писар лубенский, рука власна»).

1667, березня 23 (13). – Лубни. – Рішення лубенського уряду в справі конфлікту щодо маєтностей. Гладкий, Стеблівець-каденція.

«Екстракт з книг міських лубенских сторони огранічення ґрунтов монастирских и міських лубенских, тож и поміркованне жителєй лубенских з законниками мгарскими.

Випіс з книг міських ратуша лубенского року 1667 мця марта дня третегонадцет.

Великого гсдря нашего его царского пресвітлого влчства перед нами, дво-рянами Петром Михайловичем Забілою, судиею Войска Запорожского енерал-ним, Богданом Василиевичем Щербаком, полковником Войска Запорожского лу-

бенским, Стефаном Прокоповичем Гречаним, зсланими от пна гетмана Ивана Мартиновича Бруховецкого на инквизицию в Лубні, жеби превелебного гспдна отца игумена монастыря Мгарского и его братию посполу из лубенскими обще жителмы до згоди привели ведле ограничення грунтов монастырских и міських. Що ми, знесшися в одну думу от его царского пресвітлого влчства дворянином и воеводою лубенским Фтомою Ивановичем Бибиковым на тое, и зсилаемо от боку своего Януша Михайловича, есавула полку Лубенского, и товариша войскового обивателя лубенского Михайла Кулябки, Трохима Корзуного зятя, а пн воевода лубенский от боку своего тож зослал Парфена Жданова, а отц игумен свого [е] конома монастырского, що без жадной турбацей згду промежку собою як отц игумен и всі обиватели лубенские, взявши прощение, получили и що належитое к монастыру Мгарскому лісі, лани и иле що мнстирского находится в какой стороні же, що давно позаймали албо и покуповали, все при монастыру міет оставати часи вічними. А що сего року Филоновщину ново зарубали, тое от себе пуцают місту, повідаючи если би, мовит, ми знали, же то пенное, ми би того не займали и в том ні в чом не били спротивними, але от себе доброволне пустили вниз зась міста як Лисая гора, где за князя Вишневецкого Бардадини владновали любо огородами, лісом, луками. На то показовал отц игумен універсали от антецессоров нших, славного гетмана Войска Запорожского славной памяти Богдана Хмельницкого и Юрия Хмельницкого и боярина и гетмана Ивана Мартиновича Бруховецкого и от его царского пресвітлого влчства жалованную грамоту оние універсали потвер- жаючи. Що игумен и братия монастыря Мгарского чужого (?) найменшо в нем не міют привлацат, а на том жити міют, що Бардадини держали, болшей не при- ймаючи, ани теж уменшаючи. Тож що січ купили у Башти Красной на Булатци, и в Хомихи, и Михайла Лукашенка, в тое пнове лубенци як козаки, и мужики, и мешчане як тое, що купленное и Бардадини держали, не міются втручаты вічне. А зась що из Вязовця села ускаржались за луку и изы, тое отц игумен от себе отпус- кает и хто чим владіл за Бардадинов, того не міют воймовати и тие ж ізов чотири Грицкових Голяченковых против дворця монастырского, тими езами Голяченко міет владнут, едно жеби в монастырском лісі шкоди не чинил найменшой. А если би щонайменшую шкоду вчинил в лісе от изов преч. Трохиму зятю Корзунову отміну за его ниве міют дати. А що недостанет нивя, міют грошми доплатити. Що обі стороні як превелебный отц игумен з братиею и з обще жителми лубенскими, як козаки и мешчане, просили нас, абисмо их згду вечистую для ліпшой памяти до книг міських лубенских записати, що есть и записанно. С которых то книг и тот випис екстрактом есть виданный при печатех нших звиш менованных персон с подписом рук.

Писан в Лубнях року и дня виш писанного.

По написанню сего писання просили нас помененние обще жители лубенские, аби есмо посполу из превелебним гспдном отцем игуменом и братею его положили заруки, що и покладеам. Если би мешчане лубенские оную справу знови- ти, жеби міли в грунта монастырские втручатис и монастыру лубенские мешчане міли у их грунтах утиски чинити, на великого гсдря вини повинни будут тисечу талярей заплатити. А если би теж превелебный отц игумен и братия мнстира лубенского міли утиски мешчанам лубенским в их грунтах чинити, любо би и най- меншую поносили от мнстира кривду, повинни тож заплатити заруки на пна и пастира тысячу талярей вини. Если би міли коло монастыра болшого приймати як тепер остае и теж если би міли болшей к Бардадинскому приймати, ниже що Бардадини давали, тую ж вину повинни будут заплатити, як вижей положилося в сем писмі. Що и то про память казалисмо записати.

В подлинном подписано тако:

Великого гсдря ншого его царского пресвітлого влчства дворянин и судия

Войска Запорозького генералний Петро Михайлович Забіла. Сам писма не вмівши, вмісто мене писар руку приложил.

К сему екстракту Стефан Прокофиевич, висланный, вмісто его млсти боярина и пна гетмана руку свою приложил.

Великого гсдря нашего его царского пресвітлого влчства дворянин и вірного Войска Запорозького полковник лубенский Богдан Василиевич Щербак.

При мні Фтомі Івановичу Бибикову сзя справа била и руку приложил».

(Арк. 264–266. Внизу документа намальовано два кола, всередині яких написано: «місце печати міської лубенської», «місце печати судейської генералної»).

о. Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Троїхсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

pr. Mytsyk Yurii A. – Doctor of Historical Sciences, Professor, Chief Scientist at the M. S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (4 Trokhsviatyetska Str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: mytsyk2002@ukr.net

LITTLE-KNOWN CHERNIHIV COLONEL STEFAN KRASNOBASHTA

The purpose of the publication is to introduce into scientific circulation two archival sources at once, which shed light on some facts of the biography of one of the little-known Chernihiv Cossack colonels – Stefan Krasnobashta. The research methods were selected in accordance with the set goal on the basis of the principles of objectivism and scientificity. The method of analysis and induction was mainly used to interpret archival texts. The scientific novelty lies in the fact that the information introduced into scientific circulation helps to significantly supplement the biography of Chernihiv Colonel Stefan Krasnobashta with new facts. Conclusions. The publication acquaints with the text of two archival sources: Stefan Krasnobashta's merchant in 1660 and the decision of the Lubny city government in 1667 on the demarcation of city and monastery estates, which mentioned Sich (in this case «Sich» is a plot of forest intended for felling) bought monks «at the Krasna Bashta on Bulatka». After analyzing the above documents, it was possible to gather information about the colonel's real name (he was referred to as «Bozkan» or «Bazkan»), marital status and education. We will add that the register of the Zaporozhian Army of 1649 does not mention Bozkan-Krasnobashta. We also made an attempt to determine the term of this Chernihiv colonel. The beginning of his command of the Chernihiv Regiment was to begin somewhere in the second half of 1663 – early 1664, and no later than March 13 (3) 1665 he had to leave this work.

Key words: Chernihiv colonel, Chernihiv regiment, Stefan Krasnobashta.

Дата подання: 16 травня 2020 р.

Дата затвердження до друку: 3 серпня 2020 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Мицик Ю. Маловідомий чернігівський полковник Стефан Краснобашта. Сіверянський літопис. 2020. № 4. С. 68–74. DOI: 10.5281/zenodo.4018400.

Цитування за стандартом APA

Mytsyk, Yu. (2020). Malovidomyi chernihivskiyi polkovnyk Stefan Krasnobashta [Little-known Chernihiv Colonel Stefan Krasnobashta]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 4, 68–74. DOI: 10.5281/zenodo.4018400.